

Mål C-208/19**Begäran om förhandsavgörande****Datum för ingivande:**

4 mars 2019

Domstol som begär förhandsavgörande:

Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz (Österrike)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

5 februari 2019

Sökande i första instans och klagande i andra instans:

NK

Svarande i första instans och motparter i andra instans:

MS

AS

[utelämnas]

**REPUBLIKEN ÖSTERRIKE
LANDESGERICHT FÜR ZIVILRECHTSSACHEN GRAZ**

Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz har, i egenskap av appellationsdomstol [utelämnas], i det mål som väckts av klaganden **DI N*** K***** [utelämnas] mot motparterna **1.) dr M*** S*****, läkare, och **2.) A*** S*****, sjuksköterska, [utelämnas] avseende **3 780,00 euro inklusive kostnader och utgifter** avseende klagandens överklagande av domen från Bezirksgericht Graz-Ost av den 12 juni 2018 [utelämnas], vilken avkunnats inom stängda dörrar, fattat

BESLUT

enligt följande:

I. Följande frågor hänskjuts till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande:

1. Ska ett avtal mellan en arkitekt och en konsument, i vilket det fastställs att arkitekten (enbart) ska svara för projektering av ett nytt enfamiljshus, inbegripet upprättande av ritningar, likställas med ett avtal ”om uppförande av nya byggnader”, i den mening som avses i artikel 3.3 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG?

2. Om fråga 1 besvaras nekande: **[orig. s. 2]**

Ska ett avtal mellan en arkitekt och en konsument, i vilket det fastställs att arkitekten ska svara för projektering av ett nytt enfamiljshus i enlighet med sin uppdragsgivares riktlinjer och önskemål och i samband med detta upprätta ritningar, likställas med ett avtal om tillhandahållande av ”varor som har tillverkats enligt konsumentens anvisningar eller som har getts en tydlig personlig prägel”, i den mening som avses i artikel 16 c och artikel 2.3 och 2.4 i direktiv 2011/83/EU?

II. Överklagandeförfarandet vilandeförklaras tills Europeiska unionens domstol [utelämnas] har avgett ett svar på tolkningsfrågan.

SKÄL

I. Faktiska omständigheter:

1. Klaganden är arkitekt och driver en arkitektbyrå. Hon är näringsidkare i den mening som avses i direktiv 2011/83/EU och motparterna är konsumenter i den mening som avses i samma direktiv. Klaganden kräver att motparterna ska erlägga betalning för de arkitekttjänster som har utförts på deras uppdrag. Föremål för den nu aktuella begäran om förhandsavgörande från EU-domstolen är frågan huruvida det avtal som ingåtts mellan parterna i enlighet med artikel 3.3 f i direktiv 2011/83/EU är undantaget från direktivets tillämpningsområde och – om denna fråga besvaras nekande och avtalet omfattas av direktivets tillämpningsområde – om det är uteslutet att motparterna har ångerrätt i enlighet med artikel 16 c i direktivet. Härvid ska följande faktiska omständigheter prövas:

2. Motparterna kontaktade klaganden för att ge henne i uppdrag att projektera ett nytt enfamiljshus som skulle uppföras. De kom överens med klaganden – utan att dessförinnan ha varit på hennes kontor – om att träffas en viss tid den 22 december 2016 på motparternas tomt. Sedan klaganden hade sett tomten **[orig. s. 3]** och skapat sig en bild av läge, placering, bebyggelsedensitet och andra lokala förhållanden diskuterade hon igenom de båda motparternas önskemål och utgångspunkter på ett kafé inför den övergripande ritningen. I samband med detta förhörde sig klaganden om motparternas önskade krav och skrev ner dessa. Sedan

klaganden hade utarbetat en ritning och gjort en övergripande kostnadssammanställning skickade hon ritningen och kostnadssammanställning till motparterna den 2 februari 2017. Samma dag ställde hon ut en faktura à 3 780,00 euro för utförda projekteringstjänster till motparterna. Genom ett e-postmeddelande av den 12 februari 2017 meddelade motparterna klaganden att ritningarna avvek så mycket från deras föreställningar och riktlinjer att de inte bedömde att ett godtagbart resultat skulle kunna uppnås. De förklarade att "arbetsrelationen" omedelbart skulle upphöra och att "projekteringsuppdraget" skulle "återkallas".

II. Rättsliga grunder:

1. De enligt appellationsdomstolen relevanta bestämmelserna i direktiv 2011/83/EU (nedan kallat direktiv 2011/83) har följande lydelse:

Artikel 2 Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

...

3. *varor*: alla lösa saker [...].

4. *vara som tillverkas enligt konsumentens anvisningar*: en vara som inte är tillverkad på förhand och vars tillverkning sker på basis av konsumentens individuella val eller beslut.

...

Artikel 3 Tillämpningsområde

1. Detta direktiv ska tillämpas på alla avtal som ingås mellan en näringsidkare och en konsument enligt de villkor och i den omfattning som anges i bestämmelserna i direktivet. ...

[orig. s. 4]

...

3. Detta direktiv ska inte tillämpas på avtal

...

f) om uppförande av nya byggnader, omfattande ombyggnad av befintliga byggnader och bostadsuthyrning,

...

Artikel 6 Informationskrav vid distansavtal och avtal utanför fasta affärslokaler

1. Innan konsumenten blir bunden av ett distansavtal eller ett avtal utanför fasta affärslokaler eller ett motsvarande erbjudande ska näringsidkaren klart och tydligt ge konsumenten information om följande:

...

h) Om konsumenten har en ångerrätt, villkoren, tidsfristen och förfarandena för att utöva den, i enlighet med artikel 11.1 [...].

...

Artikel 7 Formella krav för avtal utanför fasta affärslokaler

...

3. Om en konsument vill att tillhandahållandet av tjänster [...] ska inledas under den ångerfrist som föreskrivs i artikel 9.2, ska näringsidkaren kräva att konsumenten inkommer med en uttrycklig begäran på ett varaktigt medium.

...

Artikel 9 Ångerrätt

1. Utom i de fall då de undantag som avses i artikel 16 är tillämpliga, ska konsumenten ha rätt att inom 14 dagar frånträda ett distansavtal eller avtal utanför fasta affärslokaler utan att behöva ange några skäl och utan några andra kostnader än de som anges i artiklarna 13.2 och 14.

...

Artikel 10 Utelämnade av information om ångerrätten

1. Om näringsidkaren i strid med artikel 6.1 h inte har informerat konsumenten om ångerrätten ska ångerfristen löpa ut 12 månader efter utgången av den ursprungliga ångerfristen, fastställd i enlighet med artikel 9.2. **[orig. s. 5]**

...

Artikel 14 Konsumentens skyldigheter vid frånträde av avtal

...

3. I de fall en konsument utövar sin ångerrätt efter att ha lämnat in en begäran i enlighet med artiklarna 7.3 eller 8.8 ska konsumenten betala näringsidkaren ett belopp som står i proportion till omfattningen av de tjänster som tillhandahållits, fram till dess att konsumenten underrättar näringsidkaren om att han utövar sin ångerrätt, jämfört med samtliga prestationer som föreskrivs i avtalet. ...

4. Konsumenten ska inte stå för några kostnader för
- a) delvis eller helt utförda tjänster under den tid ångerfristen löper [...], om
- i) näringsidkaren inte gett sådan information som avses i artikel 6.1 h eller j eller
- ii) om konsumenten inte uttryckligen begärt att tjänsterna ska börja utföras under ångerfristen i enlighet med artiklarna 7.3 och 8.8, eller,

Artikel 16 Undantag från ångerrätten

Medlemsstaterna får inte tillåta den ångerrätt som anges i artiklarna 9–15 när det gäller distansavtal och avtal utanför fasta affärslokaler med avseende på följande:

- a) Tjänsteavtal efter det att tjänsten fullständigt utförts, såvida tjänsten har börjat utföras med konsumentens uttryckliga samtycke på förhand och konsumenten medgett att ångerrätten går förlorad efter det att näringsidkaren fullgjort hela avtalet.

...

- c) Tillhandahållande av varor som har tillverkats enligt konsumentens anvisningar eller som har getts en tydlig personlig prägel.

...

2. Direktiv 2011/83 införlivades i Österrike (bland annat) genom *lagen om distansavtal och avtal utanför fasta affärslokaler (Bundesgesetz über Fernabsatz- und außerhalb von Geschäftsräumen geschlossene Verträge/Fern- und Auswärtsgeschäfte-Gesetz – FAGG)*, som bland annat innehåller följande bestämmelser, som i väsentliga delar överensstämmer med motsvarande bestämmelser i direktiv 2011/83: **[orig. s. 6]**

1 § (1) Denna federala lag ska tillämpas på distansavtal och avtal utanför fasta affärslokaler mellan näringsidkare och konsumenter [...].

(2) Denna federala lag ska – [...] – inte tillämpas på avtal

...

7. om uppförande av nya byggnader, omfattande ombyggnad av befintliga byggnader och bostadsuthyrning,

...

4 § (1) Innan konsumenten blir bunden av ett avtal eller sin avtalsförklaring, ska näringsidkaren klart och tydligt ge konsumenten information om följande:

...

8. Om konsumenten har en ångerrätt, villkoren, tidsfristen och förfarandena för att utöva den, [...]

...

10. i förekommande fall, om konsumenten är skyldig att vid frånträddande av avtalet enligt 16 § betala ett proportionerligt belopp för redan utförda tjänster,

11. i förekommande fall, om det inte föreligger ångerrätt enligt 18 § eller under vilka omständigheter konsumenten förlorar sin ångerrätt,

...

10 § Om ett distansavtal eller avtal utanför fasta affärslokaler avser en tjänst [...] och konsumenten vill att näringsidkaren ska börja fullgöra avtalet innan ångerrätten enligt 11 § har löpt ut, ska näringsidkaren kräva att konsumenten inkommer med en uttrycklig begäran – vid avtal utanför fasta affärslokaler på ett varaktigt medium – om att avtalet ska fullgöras i förtid.

11 § (1) Konsumenten kan inom 14 dagar frånträda ett distansavtal eller avtal utanför fasta affärslokaler utan att behöva ange några skäl.

...

12 § (1) Om näringsidkaren inte har uppfyllt informationskravet enligt 4 § stycke 1 punkt 8, förlängs ångerrätten enligt 11 § med tolv månader.

...

[orig. s. 7]

16 § (1) Om konsumenten i enlighet med 11 § stycke 1 frånträder ett avtal avseende tjänster [...] efter att ha inkommit med en begäran enligt 10 § och näringsidkaren har börjat fullgöra avtalet, ska konsumenten betala näringsidkaren ett belopp som står i proportion till de tjänster som tillhandahållits fram till dess att konsumenten utövar sin ångerrätt, jämfört med det totalpris som föreskrivs i avtalet. ...

(2) Proportionerlig betalningsskyldighet enligt stycke 1 föreligger inte om näringsidkaren inte har uppfyllt informationskravet enligt 4 § stycke 1 punkterna 8 och 10.

...

18 § (1) Konsumenten har ingen ångerrätt vid distansavtal eller avtal utanför fasta affärslokaler avseende

1. tjänster, om näringsidkaren har börjat fullgöra tjänsten och därefter tillhandahållit hela tjänsten innan ångerrätten enligt 11 § har löpt ut, förutsatt att tjänsten har börjat utföras efter en uttrycklig begäran från konsumenten i enlighet med 10 § och konsumenten har bekräftat sin kännedom om att ångerrätten går förlorad efter det att näringsidkaren har fullgjort hela avtalet.

...

3. varor som har tillverkats enligt konsumentens anvisningar eller som har getts en tydlig personlig prägel.

[...].

III. Parternas yrkanden och argument:

1. I förevarande mål kräver klaganden att motparterna ska erlagga betalning för de projekteringstjänster som har utförts på deras uppdrag. Hon hävdar att FAGG inte är tillämplig på det arkitektavtal som ingåtts med motparterna, eftersom klaganden har tillhandahållit tjänster i samband med uppförande av en ny byggnad i den mening som avses i undantagsbestämmelsen 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG. Motparterna anses inte ha rätt att frånträda detta avtal eftersom klaganden har behövt upprätta skisser som har getts en tydlig personlig prägel med avseende på motparternas behov. Därmed är kriteriet för undantag enligt 18 § stycke 1 punkt 3 FAGG uppfyllt, vilket även avser uppdragsavtal. Klagandens krav på betalning anses därför vara berättigad.

2. Motparterna yrkar att talan ska ogillas och svarar – [orig. s. 8] såvitt detta är av relevans för begäran om förhandsavgörande – att artikel 3.3 f i direktiv 2011/83, vilket införlivades genom 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG, avser byggtjänster, men inte projekteringstjänster. I skäl 26 i direktiv 2011/83 sägs inget om arkitektavtal. FAGG ska således vara tillämplig på det ifrågasvarande avtalet. Klaganden har inte uppfyllt informationskraven enligt 4 § stycke 1 punkterna 8 och 10 FAGG. Till följd av detta har ångerrätten på 14 dagar enligt 11 § stycke 1 FAGG förlängts med tolv månader i enlighet med 12 § stycke 1 FAGG. Motparternas begärda frånträddande av avtalet den 12 februari 2017 ska därför vara giltigt. Klaganden började fullgöra avtalet innan ångerrätten löpt ut, utan att motparterna uppmanades att inkomma med en uttrycklig begäran om att avtalet skulle fullgöras i förtid (10 § FAGG). Den proportionerliga betalningsskyldighet som enligt 16 § stycke 1 FAGG föreskrivs vid frånträddande av ett avtal kan inte komma i fråga här, eftersom klaganden åsidosatt informationskravet. Motparterna är därför inte skyldiga att betala någon ersättning.

IV. Tidigare förfarande:

1. Underrätten ogillade talan i dess helhet. Den fann att det arkitektavtal som ingåtts mellan parterna inte kunde anses utgöra ett avtal i samband med

uppförande av en ny byggnad i den mening som avses i 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG, vilket innebär att FAGG är tillämplig. Den råskiss av enfamiljshuset som klaganden skulle upprätta utarbetades enligt motparternas specifika önskemål. Enligt 18 § stycke 1 punkt 3 FAGG hade motparterna således ingen rätt att frånträda avtalet. Klaganden informerade emellertid inte motparterna om detta. Eftersom informationskravet enligt 4 § stycke 1 punkterna 8 och 10 FAGG inte uppfyllts, var motparterna enligt 16 § stycke 1 FAGG således inte skyldiga att betala någon ersättning.

2. Denna dom har överklagats av klaganden, som bland annat på nytt hävdar att det avtal som ingåtts med motparterna [**orig. s. 9**] omfattas av kriteriet för undantag enligt 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG. FAGG är således inte tillämplig. Även om denna lag hade varit tillämplig, skulle kriteriet för 18 § stycke 1 punkt 3 FAGG vara uppfyllt, eftersom de ritningar som upprättats av klaganden utgjorde ”varor” i den mening som avses i artikel 2.3 och 2.4 i direktiv 2011/83. Motparterna ska således inte ha rätt att frånträda avtalet.

V. Tolkningsfrågor

1. Relevant för appellationsdomstolens rättsliga bedömning är bland annat om kriteriet för undantag enligt 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG är uppfyllt samt om de faktiska omständigheterna omfattas av tillämpningsområdet för FAGG. För det fall att FAGG skulle vara tillämplig är det även av väsentlig betydelse huruvida kriteriet för undantag enligt 18 § stycke 1 punkt 3 FAGG är uppfyllt, för att det ska vara möjligt att bedöma om motparterna hade rätt att frånträda avtalet eller ej. Eftersom FAGG syftar till att införliva direktiv 2011/83 ska lagen tolkas i enlighet med detta direktiv.

2. Den första frågan:

2.1. För att klargöra frågan om FAGG är tillämplig på de förevarande faktiska omständigheterna ska det prövas om det arkitektavtal som ingåtts mellan parterna utgör ett avtal om ”uppförande av nya byggnader” i den mening som avses i 1 § stycke 2 punkt 7 FAGG. Om denna fråga besvaras jakande, skulle det undantagskriterium som föreskrivs i denna lagregel vara uppfyllt och FAGG således inte vara tillämplig. Den angivna undantagsbestämmelsen överensstämmer med artikel 3.3 f i direktiv 2011/83.

2.2. Här uppkommer frågan om hur begreppet ”avtal om uppförande av nya byggnader” ska tolkas och om detta även omfattar ett avtal avseende en arkitekts projekteringsarbete inför uppförandet av en ny byggnad. För detta talar att uppförandet av en ny byggnad alltid omfattar projektering samt upprättande av ritningar, vilket innebär att ett avtal om tillhandahållande av nödvändiga projekteringstjänster för byggprojektet [**orig. s. 10**] kan anses höra till de tjänster som ska tillhandahållas i samband med uppförandet av en ny byggnad. Mot detta talar å andra sidan att den huvudsakliga avtalsförpliktelsen i ett arkitektavtal som enbart gäller upprättandet av ritningar (som i det här aktuella fallet) inte omfattar

uppförandet av en byggnad i egentlig mening. Skäl 26 i direktiv 2011/83 ger ingen ledning om hur denna fråga ska lösas. Här begärs således ett klarläggande från EU-domstolen.

3. Den andra frågan:

3.1. Om det avtal som ingåtts mellan parterna inte omfattas av kriteriet för undantag enligt artikel 3.3 f i direktiv 2011/83 (1 § stycke 2 punkt 7 FAGG) och FAGG således är tillämplig i förevarande fall, skulle nästa fråga som behöver klargöras vara om motparterna hade rätt att frånträda avtalet och om de ska erlægga betalning för de tjänster som redan tillhandahållits av klaganden. I detta sammanhang skulle i så fall en relevant fråga vara om ångerrätt enligt 18 § FAGG är uteslutet, eftersom det avtal som ingåtts mellan parterna utgör ett avtal om ”varor som har tillverkats enligt konsumentens anvisningar eller som har getts en tydlig personlig prägel” i den mening som avses i stycke 1 punkt 3 i ovan nämnda lagregel i FAGG. Den österrikiska lagen FAGG innehåller ingen närmare definition av begreppet ”vara”.

3.2. Undantagsbestämmelsen i 18 § stycke 1 punkt 3 FAGG överensstämmer med artikel 16 c i direktiv 2011/83. Även denna bestämmelse ska därför tolkas i enlighet med direktiv 2011/83. Enligt skäl 49 omfattas exempelvis specialtillverkade gardiner eller leverans av bränsle, som av naturen är en vara som inte kan skiljas från andra varor efter leveransen, av detta undantag. Enligt artikel 2.3 i direktiv 2011/83 omfattar begreppet ”varor” alla lösa saker. Man skulle kunna argumentera för att en [orig. s. 11] ritning är en lös sak och därför ska omfattas av artikel 2.3 i direktiv 2011/83. För att projekteringsarbetet ska omfattas av artikel 16 c i direktiv 2011/83 talar även att klaganden har genomfört projekteringen enligt motparternas önskemål och riktlinjer samt upprättat motsvarande ritningar. Mot detta talar å andra sidan att arkitektavtalets fokus här ligger på (intellektuella) tjänste- eller uppdragsarbeten genom projektering och att det därför inte föreligger tillhandahållande av varor i den mening som avses i artikel 2.3 jämförd med artikel 16 c i direktiv 2011/83.

3.3. Även vad gäller denna fråga anser appellationsdomstolen att det behövs ett klarläggande från EU-domstolen.

VI. Processrättsliga bestämmelser

[utelämnas]

Landesgericht für Zivilrechtssachen Graz, avdelning 6

Graz den 5 februari 2019

[utelämnas]